Arturs Boruks

KOPĀ AR EDGARU LIEPIŅU PAVADĪTIE KARA GADI

Pirmo reizi mēs satikāmies Polijā, vācu armijas sevišķu uzdevumu daļā. Edgars Liepiņš atnāca pie mums kā jauns leitnants, tikko beidzis karaskolu toreizējās Čehijas teritorijā, – jauns, stalta auguma, nevainojamā formas tērpā, kas lieliski piederējās viņa augumam, ar speciālo leģiona nozīmi uz apkaklītes un piedurknes. Pēc skata un stājas īsts virsnieks. Vēlāk redzējām, ka tāds viņš bija arī pēc sava rakstura.

Tas bija laiks, kad mēs vēl ticējām uzvarai – bija taču 1944. gada beigas, tuvojās ziema un gada noslēgums. Kaut arī no austrumiem neatvairāmi šurp nāca sarkanā armija, mēs turējāmies Polijā. Mēs bijām ieskaitīti saimniecības daļā, bet Edgars Liepiņš kļuva par bataljona saimniecības daļas priekšnieku, un mūsu komandieris – kapteinis Zilvers viņu šajā darbā prasmīgi ievadīja.

Pēc apmācībām 1943. gada novembrī 15. divīzija sāka pie Novosokolņikiem kaujas ar uzbrūkošo sarkano armiju; tās turpinājās līdz nākamā gada februārim, jo krievi gribēja ieņemt Baltiju; Latvijas teritorijā tie ienāca vasarā. Mobilizācija Latviešu leģionā pastiprinājās. Šajā laikā arī leģionā tika iesaukts Edgars Liepiņš, kuru nosūtīja uz Čehiju, uz karaskolu, lai paātrināti sagatavotu par virsnieku. Viņš bija viens no tiem, kurus gatavoja cīņai ar bolševismu, pret viņu pasaules ideoloģiju. Kursi bija bijuši diezgan smagi, jo Vācija bija sarežģītā stāvoklī – valstī bija izsludināta totālā mobilizācija, viss tika pakļauts karam līdz galam. Edgara ikdiena bija apmācības, diezgan trūcīgā dienišķā pārtika un ticība uzvarai, kurai tomēr bija jānāk kā algai par cīņu pret bolševismu. Vēlāk Edgars stāstīja, ka vakaros, pēc mācībām, kursanti gājuši lasīt plūmes un citus augļus no kokiem, ar kuriem bija apstādīti Čehijas ceļi, lai gūtu papildinājumu diezgan trūcīgai pārtikai. Vīri bija jauni un spēcīgi, ēstgriba laba, bet apgāde, kaut

arī ļoti akurāta un precīza, nepietiekama – tikai norma. Šī norma gan bija pastāvīga: kas tev pēc likuma pienācās, to arī tu ar vācu akurātību saņēmī. Kā vēlāk redzējām – līdz pašai pēdējai dienai.

Uzzinājām, ka Edgaram kaut kur Rietumvācijā ir sieva Austrā un mazgadīgs dēls Valdis – vēl tikai kādus pusotra, divus gadus vecs, jo dzīve dzimtajā Latvijā bija kļuvusi nedroša un daudzi jau tolaik bija devušies bēgļu gaitās.

1944. gada rudenī boļševiku rokās nonāca Austrumlatvija, 13. oktobrī krita Rīga, pēc tam visa Viduslatvija. Izveidojās un noturējās tikai t.s. Kurzemes cietoksnis – pēdējais brīvās Latvijas bastions. Brīvās Latvijas – jo tā mēs toreiz ticējām. Mēs ticējām brīnumam: ka Vācija noturēsies, ka Ādolfu Hitleru nomainīs cita valdība, kas prātis noslēgt mieru ar Vācijas naidniekiem un apturēs pasaules boļševismu tā gājienā uz rietumiem. Tā bija naiva ticība. Ticība kaut kādam brīnumam. Ticība neiespējamam. Fronte grīļojās. No austrumiem arvien notiektāk tuvojās ar kaujām un uzvarām sarkanā armija.

Mēs atkāpāmies cauri Pomerānijai un Meklenburgai, Vācijas pierobežas apgabaliem. Mēs redzējām, kā mūsu 15. divīzijas zēni, kas Komicā, Austrumprūsijā bija pārformēti, devās tai pretī. Bet velti, jo sarkanās armijas pārspēks tad jau bija nepārvarāms. Mēs gājām uz rietumiem, un Štetinu (tagad Ščecina) sasniedzām 1945. gada pavasarī. Tas bija pēdējais lielais cietoksnis – pilsēta uz Vācijas iekšieni, kas sedza pieeju Berlīnei no ziemeļiem. Štetinā iegājām pāris dienu pēc tam, kad tā bija pārdzīvojusi angļu aviācijas masveida uzlidojumu un bombardēšanu. Štetinas centrs gulēja drupās.

Kauja par Štetinu bija sīva. Vācu armijai trūka viss – ne tikai lidmašīnas, bet arī ieroči, munīcija, cilvēki; tanku bija maz, tiem izraka bedres un uzbēra vaļņus, no kurienes tie varēja pretoties uzbrūkošai sarkanarmijai un šaut, līdz tos pašus sašāva.

No Štetinas mēs devāmies uz Anklamu, bet no tās uz ostas pilsētu pie Baltijas jūras – Svinemindi. Tā īstenībā bija cietoksnis, kurā iekļūt vai no turienes izkļūt tajos laikos bija ļoti grūti. No šejienes daļa kuģu devās uz Kurzemes katlu, kas vēl arvien turējās tālu

vācu aizmugurē. Šī arī bija mūsu pēdējā pietura Vācijā. Kādu dienu, atgriezušies ar leitnantu Edgaru Liepiņu no komandējuma, mēs atradām savas kazarmas tukšas: bija pienākusi steidzama pavēle un mūsu bataljons bija pārcēlies uz kuģi, lai brauktu kā papildspēks uz Kurzemi. Bija jāizšķiras, ko darīt – vai braukt uz rietumiem (mums kabatās vēl bija ceļa "šeines") vai mēģināt tikt uz kuģa. Varējām mēģināt tikt uz Dāniju, uz mūsu štābu, vai arī uz rietumiem – pie Edgara Liepiņa sievas un dēla. Vācija bruka. Visur bija bīstami. Cik ilgi mēs turēsimies? Tad nu Edgars Liepiņš pieņēma ciešu lēmumu: *"Visi mani vīri ir uz kuģa, kas dosies uz Kurzemi. Es nevaru un nedrīkstu viņus pamest"*. Un mēs ar lielām grūtībām un gandrīz dzīvības zaudēšanu pēdējā brīdī tomēr nokļuvām uz kuģa klāja – tur, kur bija mūsu daļa. Sākās mūsu pēdējais brauciens – uz austrumiem, atpakaļ uz dzimteni.

Brauciens ilga visu nakti. Es labi un cieši gulēju. Tikai no rīta uzzināju, ka naktī bijām satikušies ar krievu karakuģiem un laimīgi no tiem izbēguši.

Mēs pietājam Ventspilī. Bija jau 1945. gada aprīlis. Mūsu kuģis bija pēdējais, kas atnāca ar papildinājumiem. Mūs nosūtīja pārformēšanai uz ziemeļiem, jo Ventspils jau gatavojās padoties. Runāja, ka ilgi vairs sarkanās armijas spiedienu neizturēsim, ka tā jau virzās uz Berlīni, uzsāka pēdējās kaujas par to. Runāja, ka Berlīnes valdība ir paslēpusies pazemē, ka ministri bēg, ka vācieši nav ieguvuši savu brīnumieroci, kas spētu glābt valsti un armiju.

Runāja arī, ka latvieši bēgot pāri jūrai uz Zviedriju, ka tur jau mūs gaida, lai tad kopā ar angļiem nāktu uz austrumiem, atsistu sarkano armiju un palīdzētu "nabaga latviešiem". Runāja daudz, un daudzi ticēja neiespējamam. Bet citi reāli gaidīja un gatavojās – kas būs nākotnē?

Maija sākums pienāca ātri, un mēs tā arī līdz fronteai nenokļuvām. Pienāca ziņas, ka reihs sabrūk, ka Krievzeme pieņem spēcīgu un ieņem Berlīni. Un tad nāca kapitulācija. Daudzi vēl mēģināja aizbraukt uz Zviedriju, citi – aiziet uz rietumiem, bet vairākums, kā vieni no pēdējiem, kapitulēja Kurzemē. Un mums pavērās ceļš uz Krievijas plašumiem.

Mūsu filtrācijas nometne bija Saldus tuvumā. Tur arī kopā ar Edgaru Liepiņu pavadījām pēdējās dienas Kurzemē. Gulējām uz klaja lauka, pavasara dubļos, pliki un nabagi, jo mums bija atņemts viss. Saldū mūs nopratināja, sastādīja sarakstus, formēja vilcienus. Pēdējā dienā mūs izsauca pēc vārdiem un katrs devās, kur norādīts. Mūsu nebija daudz, pāris simtu, kurus izsauca atsevišķi, un vīri teica – nu jums gan būs vakars. Mūs iesēdināja vagonos un mēs aizbraucām. Pārējie ceļoja uz austrumiem ar dažu dienu atstarpi. Arī Edgars Liepiņš. Viņi esot braukuši uz tālajiem ziemeļaustrumiem, kur Edgars Liepiņš pavadīja savas beidzamās leģiona gaitas. Viņu paglāba brīnums. Un tad, 1946. gada beigās un 1947. gada sākumā, Staļins mūs, latviešu leģionārus, atlaida mājās. Viņš bija pildījis solījumus, ko devis rietumu sabiedrotiem. Ap 1947. gadu mēs visi, arī Edgars Liepiņš, atgriezāmies, lai sāktu dzīvi no jauna. Tālākais liktenis katram bija savādāks. Bet tas jau ir cits stāsts. Stāsts par dzīvi un likteni Padomju Savienībā miera laikā, kurā Edgaru Liepiņu gaidīja vēl jauni pārbaudījumi.

1998. gada 15. septembrī